

DUAL TIZIMI VOSITASIDA MAKTABGACHA TA'LIM YO'NALISHI TALABALARINING BILISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Razoqova Hosilaoy Anvarovna

MTTDMQTMO instituti 1-kurs tayanch doktoranti

hosilaanvarovnarazokova@gmail.com

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15079622>

***Anotatsiya.** Maktabgacha ta'lim sohasida kelajak mutaxassislarini tayyorlash jarayonida ularning bilish kompetensiyasini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy ta'lim metodlarini joriy etish uchun dual ta'lim tizimi keng qo'llanilmoqda. Ushbu maqolada dual tizim asosida maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining bilish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi takomillashtiriladi.*

***Tayanch so'zlar:** kompetensiya, dual ta'lim, duallik, ijtimoiy sheriklik, infratuzilma, integratsiya, mentorlik, tutorlik, nazariya, amaliyot, faol o'qitish, refleksiya, axborot kommunikatsiya.*

Duallik “ikkilik”, “bitta tashkiliy yaxlitlik” ma'nosini anglatadi. Ushbu ta'lim shakli ijtimoiy sheriklikning mahsuli sifatida paydo bo'ldi, bu mehnat bozori talablariga muvofiq yuqori malakali kadrlarni tayyorlash bo'yicha davlat va ish beruvchilar o'rtasidagi yaqin hamkorlik mexanizmi hisoblanadi. [3.114]

Dual ta'lim – bu mutaxassislarni o'quvchilarning ta'lim infratuzilmasini va o'quv jarayonida ish beruvchiga jalb qilgan holda, o'zaro ta'lim doirasidagi mutaxassislar tayyorlash uchun asosdir. Kasbiy munosabatlar tajribasi sifatida ikki tomonlama ta'limni tushunish, ishlash bo'yicha ishlab chiqarish ko'nikmalarini o'tkazish, mavzu bo'yicha o'zaro munosabatlarning umumiy tamoyillari bilan uzviy bog'liq hisoblanadi. Dual ta'lim jarayonida talaba olgan nazariy bilimlarini bir vaqtning o'zida korxonada yoki tashkilotda amalda qo'llab, mutaxassislik bo'yicha ko'nikma va malakalarini mustahkamlaydi. Bunda talabalarda haqiqiy, ma'lum bir ishlab chiqarish jarayonini tushunishga qaratilgan nazariy bilim va tushunchalarni tarqalish qobiliyatini rivojlantiradi. Ilm jarayonida amaliy faoliyatni aniqlashning prinsipi bilimlarning asosiy maqsadiga asoslanadi. [7.1]

Kompetensiyaga asoslangan yondashuv – bu professional mutaxassisni samarali tayyorlashni ta'minlaydigan nazariy bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar, kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlarining optimal nisbati asosida kompetensiya va malakalarni shakllantirishga qaratilgan uslubiy paradigmatic tarkibiy qismlarning majmuidir. Kompetensiyaga asoslangan yondashuvning ta'rifidan ta'lim maqsadlari, ta'lim mazmunini tanlash, o'quv jarayonini tashkil etish va ta'lim natijalarini baholashning umumiy tamoyillari majmui shaklida shakllantirishi mumkin.

Ta’limning ma’nosi – o‘quvchilarning ijtimoiy tajribadan foydalanish asosida turli soha va faoliyatdagi muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyatini rivojlantirish, uning elementi o‘quvchilarning shaxsiy tajribasi; o‘quv jarayonini tashkil etish, talabalarda tajribani shakllantirish uchun shart-sharoitlarni yaratish, mustaqil yechim ta’lim mazmunini tashkil etuvchi kognitiv, kommunikativ, tashkiliy, axloqiy va boshqa muammolar. Nazariy g‘oyalarni bog‘laydigan ko‘prik o‘qitish amaliyoti, o‘rganish tamoillari bo‘lib xizmat qiladi. [4.599] Dual ta’lim tizimi – nazariy va amaliy o‘qitish jarayonini uyg‘unlashtirishga asoslangan ta’lim shaklidir. Mazkur tizim Germaniya, Shveysariya, Avstriya kabi mamlakatlarda keng qo‘llanilib, ta’lim sifati va mehnat bozori talablariga mos mutaxassislar tayyorlashda samaradorligini isbotlagan. Bilish kompetensiyasi – talabalar tomonidan bilim, ko‘nikma va malakalarni ongli ravishda qo‘llay olish qobiliyatini anglatadi. Bu kompetensiya quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

Nazariy bilimlar – maktabgacha ta’limning pedagogik va psixologik asoslari;

Amaliy ko‘nikmalar – bolalar bilan ishlash metodlarini qo‘llay olish;

Mustaqil fikrlash qobiliyati – pedagogik jarayonga innovatsion yondashish;

Refleksiya va tahlil qilish ko‘nikmasi – o‘z faoliyatini baholay olish va takomillashtirish.

O‘quvchilar uchun dual ta’lim – bu bilim olish uchun ajoyib imkoniyat barqarorlik va kelajakga ishonch. Ushbu tizim ta’lim oluvchilarning kasbiy va mehnat faoliyatiga moslashishlarida muhim o‘rin tutadi. Shuningdek, o‘quvchilarda kasbiy mas’uliyat va javobgarlik hissini oshirib, mehnat jamoasiga oson moslashish imkonini beradi. Ta’lim muassasalarida o‘quvchilar ishlab chiqarish to‘g‘risida faqat nazariy tushunchalarga ega bo‘lib, keyinchalik mehnat faoliyatiga amaliy moslashishlari qiyin kechadi. Shunday qilib hamkorlikdagi ikki tomonlama ta’lim o‘quvchilarni kelgusidagi muvaffaqiyatlari uchun tayanch nuqtasi bo‘lib xizmat qiladi. Dual ta’limni kasb-hunar ta’limi tashkilotlarining o‘quv jarayoniga joriy etish ularning istiqbolli kelajagi uchun qo‘yiladigan eng muhim qadam sanaladi. [5.1] Dual ta’lim tizimi vositasida talabalar bilish kompetensiyasini rivojlantirish uchun quyidagi metodik yondashuvlar taklif etiladi:

1.Integratsiyalashgan ta’lim modeli

Nazariy darslarni amaliy mashg‘ulotlar bilan bog‘lash.

Maktabgacha ta’lim muassasalarida amaliyot o‘tash orqali real tajriba orttirish.

2. Faol o‘qitish metodlarini qo‘llash

Muammoli ta’lim – talabalarni pedagogik muammolarni hal qilishga yo‘naltirish.

Loyihaviy ta’lim – bolalar uchun ta’lim dasturlarini ishlab chiqish.

Rolli o‘yinlar va treninglar – pedagogik vaziyatlarni modellashtirish.

3.Axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT) dan foydalanish Interfaol darsliklar va elektron resurslar orqali ta’lim samaradorligini oshirish. Virtual amaliyot maydonchalarini yaratish.

4.Mentorlik va tutorlik tizimini joriy etish Talabalarga tajribali pedagoglar rahbarlik qilishi. Amaliyot jarayonida mentorlik orqali individual rivojlanish imkoniyatlari. Dual ta’lim tizimi zamonaviy ta’lim jarayonida muhim o‘rin tutadi. Ushbu tizimning asosiy xususiyati o‘quv jarayonining nazariya va amaliyotni birlashtirishi hisoblanadi. Dual ta’lim dunyoning rivojlangan mamlakatlarida keng qo‘llaniladi. Ushbu tizim o‘quvchilarni amaliy ko‘nikmalar bilan ta’minlab, ularni mehnat bozoriga tayyorlaydi. Dual ta’lim tizimi o‘quvchilarni nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lashga imkon beradi, bu esa ularning bilim darajasini oshiradi va kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Dual ta’lim tizimi o‘qituvchilar va ish beruvchilar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi. Bu tizim o‘quvchilarni mehnat bozoriga tezroq va samarali kirishga tayyorlaydi. Dual ta’lim tizimi o‘quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan emas, balki amaliy ko‘nikmalar bilan ham ta’minlaydi. Bu tizimda o‘qish jarayoni nazariy va amaliy mashg‘ulotlarni o‘z ichiga oladi. Dual ta’lim tizimi o‘quvchilarni real ish sharoitlariga tayyorlaydi va ularning amaliy ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu tizim o‘qituvchilar va ish beruvchilar o‘rtasida yaqin hamkorlikni ta’minlaydi, bu esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Dual ta’lim tizimi o‘quvchilarning o‘qish motivatsiyasini oshiradi va ularni yanada samarali o‘qishga undaydi. Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabalarining bilish kompetensiyasini rivojlantirishda dual tizimdan samarali foydalanish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Dual tizim orqali nazariya va amaliyot uyg‘unligi ta’minlanib, kelajak pedagoglarining kasbiy kompetensiyalari mustahkamlanadi. Shu sababli, dual ta’limni yanada rivojlantirish va uni metodik jihatdan takomillashtirish zarur

Adabiyotlar:

1. Nurmatova G. X –Toshkent: “Dual ta’limning yoshlarga ta’siri”, 2023
2. Nurumbetov A.N, Mambetova S.M, Djumaniyazova Sh.I- Nukus: “Dual ta’lim- ta’lim sifatini oshirishning samarali usuli! Zamonaviy ta’limda kompetensiyaga asoslangan yondashishni qo‘llash prinsiplari”, 2022.
3. Sinitsyn Yu. N. Dual ta’lim postindustrial ta’limning bir qismi sifatida. “Dual ta’lim: tajriba, muammolar, istiqbollar”- Butunrossiya ilmiy-amaliy konferentsiyasi. Krosnadar 2019
4. Tereshchenkova E.V. Dual ta’lim tizimi mutaxassislar tayyorlash uchun asos sifatida // “Konseptsiya” ilmiy-metodik elektron jurnali. –2014.
5. Xudoyberdiy F- Nukus: “Dual ta’limning muhim jihatlari”, 2022
6. <https://lex.uz/docs/-3913188?ONDATE=11.12.2019>